

Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Vansbro järnvägsstation

Vansbro järnvägsstation har ett välbevarat stationshus från tiden kring sekelskiftet 1900. Stationshuset ligger inom utpekat riksintresseområde för kulturmiljövården. Järnvägsstationen byggnadsminnesförklarades 1975.

LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN

Beskrivning

Historik

Vansbros historia präglas av dess placering invid Vanån. Långt in på 1700- och 1800-talen var orten en obebyggd plats, men på grund av flottningen började timmerflottare bosätta sig i området. Namnet Vansbro har sitt ursprung i en flottbro som ska ha funnits över Vanån. Det föreföll sig naturligt att Vansbros strategiska placering där älvarna flöt samman och flottbron utgjorde en viktig transportnod mellan närliggande orter, så även när järnvägen kom till staden. I och med järnvägens etablering växte tätorten fram mycket snabbt och det fanns en stark framtidstro.

1890 öppnade järnvägssträckningen Kristinehamn – Mora (Mora-Vänerns järnväg) till Vansbro, och året efter förlängdes den upp till Morastrand som en del i Inlandsbanan. Samma år invigdes den nya stationsbyggnaden som ritades av arkitekt Erik Lallerstedt. Han var verksam som arkitekt för Stockholm–Västerås–Bergslagens Järnvägar och ritade på uppdrag flera stationsbyggnader och banvaktarstugor. Lallerstedt utformade samtliga byggnader längs den dåvarande järnvägslinjen mellan Ängelsberg och Vansbro. Stationshuset utgjordes av en timrad byggnad med träpanel, som dock brann ned till grunden åtta år senare. Detta kom 1899 att ersättas av en ny stationsbyggnad som fick en extra påkostad utformning, eftersom man tänkte sig att det nybildade stations- och sågverkssamhället skulle utvecklas till stad.

1907 utökades tågtrafiken ytterligare då sträckan Björbo – Vansbro öppnade (Stockholm – Västerås – Bergslagens Järnvägar). 1917 förstatligades järnvägen. Vansbro var vid det laget en etablerad järnvägsknut, och 1935 skulle Västerdalsbanan dras förbi orten västerut till Särna.

Redan 1969 skulle tågtrafiken komma att minska i Vansbro när Inlandsbanan lades ner. Godstågen trafikerade Västerdalsbanan. Persontrafiken på Västerdalsbanan lades ner 2011. Vansbros stationshus minner idag om ortens historia som viktig järnvägsknut.

Vansbro stationsbyggnad blev statligt byggnadsminnesmärke enligt beslut av regeringen 1975.05.15. Skyddsföreskrifter för byggnadsminnet, enligt förslag av Riksantikvarieämbetet, beslutades av regeringen 1990.03.22. Ägandet av området har härefter övergått från Staten till Vansbro kommun.

Figur 1. Stationshuset invigdes 1899. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Miljö

Vansbro stationshus ligger på Järnvägsgatan i centrala Vansbro invid bangården. Närmiljön utgörs av ett karaktäristiskt järnvägssamhälle från sekelskiftet 1900, med enhetlig och tidstypisk affärshusbebyggelse. Det finns också ett bevarat magasin och lokstallar på området.

Figur 2. Stationshuset omges av träd, och nya tillägg i stationsmiljön ses i förgrunden. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 3. Bebyggelsen kring statsionshuset, typisk för järnvägssamhällen uppkomna i slutet av 1800-talet. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 4. Järnvägsgatan i Vansbro kantas av affärshusbebyggelse från 1800- och 1900-talet. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 5. Ett bevarat magasin inne på bangården. Inte del av byggnadsminnet. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Byggnad

Vansbro station uppfördes 1899 i nyrenässansstil, i rött tegel med vita putsorneringar. Byggnaden gavs en påkostad och monumental gestaltning som speglar Vansbros betydelse som järnvägsknutpunkt vid sekelskiftet 1900. Från början inrymde stationen telefonväxel, telegraf och poststation såväl som gods- och biljettexpedition. Byggnaden fick flera väntsalar och bostad åt stationsinspektör och konduktörer. Idag finns tre äldre väntsalar bevarade.

Figur 6. Stationshuset ligger indraget från gatan med en liten park framför, vilket förstärker intrycket av dess betydelse i samhället vid tiden för uppförandet. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Byggnadsminnesförklaring

Motivering till byggnadsminnesförklaringen

Länsstyrelsen skall enligt 3 kap 7 § lagen (1988:950) om kulturminnen m m utfärda en förklaring då ett statligt byggnadsminne övergått till att bli ett byggnadsminne enligt denna lag. Länsstyrelsen har därutöver utvidgat de tidigare av Regeringen beslutade skyddsföreskrifterna med bestämmelser för interiören samt angivet ett skyddsområde, för att säkerställa att byggnadsminnets kulturhistoriska värden bibehålls.

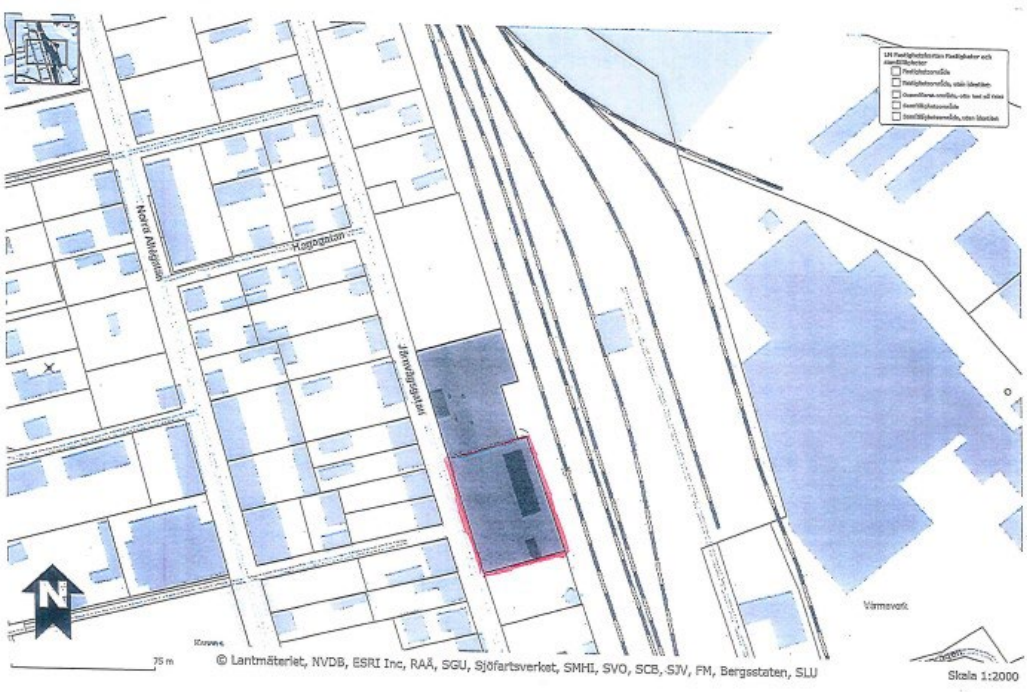
Skyddsbestämmelser

Skyddsområdet omfattar det på bilaga 1 med röd begränsningslinje avgränsade området.

1. Byggnaden får inte rivas, flyttas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
2. I byggnadens inre får inte göras ingrepp i bevarade delar av ursprunglig stomme eller rumsindelning.
3. Ingrepp får inte göras i den äldre fasta inredningen i bottenvåningens väntsalar. Till fast inredning hör bl a dörrar och dörrfoder, fönster och fönsteromfattningar, taklister, väggpaneler och golv.
4. Byggnaden skall underhållas så att den inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
5. Området närmast kring byggnaden, avgränsad med röd begränsningslinje, skall hållas i sådant skick att byggnadens utseende inte förvanskas.

Samråd skall ske med länsstyrelsen i frågor som rör underhåll och vård av byggnaden och område.

Om särskilda skäl föreligger för att ändra byggnadsminnet i strid mot skyddsföreskrifterna får länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till sådana förändringar.

Figur 7. Byggnadsminnets skyddsområde markerat med röd linje. Ur beslut 2016.01.18.

Administrativa fakta

Kommun: Vansbro
Fastighetsbeteckning: Vansbro 1:50
Byggnadsminnesförklaring: 1975.05.15
Tillgänglighet: Kan upplevas som en del av järnvägssamhället Vansbro.